

102/3
KISWAHILI
Karatasi ya 3
FASIHI
Okt./Nov. 2015
Muda: Saa 2 $\frac{1}{2}$

THE KENYA NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL
Kenya Certificate of Secondary Education
KISWAHILI
Karatasi ya 3
FASIHI
Muda: Saa 2 $\frac{1}{2}$

00109059

Maagizo

- (a) Jibu maswali *manne* pekee.
- (b) Swali la *kwanza* ni la *lazima*.
- (c) Maswali hayo mengine matatu yachaguliwe *kutoka sehemu nne* zilizobaki; yaani: Riwaya, Tamthilia, Ushairi na Hadithi Fupi.
- (d) Usijibu maswali *mawili* kutoka *sehemu moja*.
- (e) Majibu yote *lazima* yaandikwe kwa lugha ya Kiswahili.
- (f) Majibu yote *sharti* yaandikwe kwenye kijitabu cha majibu ulichopewa.
- (g) *Karatasi hii ina kurasa 7* zilizopigwa chapa.
- (h) *Watahiniwa ni lazima wahakikishe kwamba kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.*

SEHEMU A : FASIHI SIMULIZI

Lazima

(a) Soma utungo ufuatao kisha ujibu maswali.

Hadithi ya Jabari inasimuliwa na jamii nyingi. Jabari alizaliwa kashika mkuki mkononi. Mawio ambayo kilio chake, ambacho kwa kweli kilikuwa mngurumo, kilipopasua anga, nyota kubwa ilianguka kutoka mbinguni. Ulimwengu mzima ulitetemeka na kutwaa giza.

Hata kabla mama mtu hajampa ziwa, Jabari alikuwa amevuvumuka na kuwa ghulamu wa miraba minne. Haikuchukua muda, hata vita kati ya jamii ya Sule na Suna vikaanza; kikosi cha Sule cha wapiganaji mia moja kikawajia vijana wa Suna kwa sime na nyuta. Jabari aliwakabili kwa konde moja pekee, akakirambisha dongo kita kizima.

- (i) Bainisha kipera cha utungo huu. (alama 1)
- (ii) Toa sababu mbili kuthibitisha jibu lako la (i) hapa juu. (alama 1)
- (iii) Eleza manufaa sita ambayo jamii itapata kwa kukirithisha kipera hiki kwa vizazi vijavyo. (alama 6)

(b) Soma utungo ufuatao kisha ujibu maswali.

Ndimi Mwimo mdumishaji ukoo
 Ndimi ndoyu mtetemesha ardhi
 Aliyepigana vita, ukoo kuauni
 Ziliporindima zangu nyayo
 adui alinywea, mafahali na mitamba akatukabidhi
 Kwenye misitu sikuwa na kifani
 Paa na hata visungura
 vilijikabidhi kwangu
 kwa kuinusa tu mata
 Nani aliyewahi
 ngomani kunipiku?
 Makoo hawakunisifu, wikalilia nikaha?
 Kwenye nyanja za michuano
 nani angethubutu, ndaro kunipigia?
 Sikuwabwaga chini, kwa yangu maozi, hata kabla hatujavaana?

Kenya Certificate of Secondary Education, 2015

102/3

00109059

- (i) Andika aina ya sifo hii. (alama 1)
- (ii) Bainisha shughuli **mbili** za kiuchumi na **mbili** za kijamii zinazoendelezwa na jamii inayosawiriwa na utungo huu. (alama 2)
- (iii) Eleza mambo **matano** ambayo yanaweza kuzingatiwa ili kufanikisha uwasilishaji wa utungo huu. (alama 5)
- (c) Eleza faida **nne** za matumizi ya nyimbo katika uwasilishaji wa ngano. (alama 4)

SEHEMU B: RIWAYA

K. Walibora: *Kidagaa Kimemwozea*

Jibu swali la 2 au la 3.

- 2 “Moyo ulimpapa na kijasho **chembamba** kumtekenya juu ya mwanzi wa pua. Akahisi uchungu wa mwiba wa kujidunga.”
- (a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
- (b) Huku ukirejelea riwaya hii, **fafanua** kwa kutoa hoja **nane**, namna anayelengwa na kauli hii alivyojidunga miiba. (alama 16)
- 3 (a) “Imani ni kielelezo cha vijana waliowajibika.” Thibitisha kauli hii kwa kurejelea mifano **kumi** kutoka *Kidagaa Kimemwozea*. (alama 10)
- (b) “Nadhani Mzungu pale alipo hana budi kutambua ukomavu wa Mwafrika katika kila sekta ya maisha.”
Onyesha kinyume katika kauli iliyopigiwa mstari kwa kurejelea uongozi wa Tomoko. (alama 10)

SEHEMU C: TAMTHILIA**T. Arege: Mstahiki Meya***Jibu swali la 4 au la 5.*

4 “Kushindana naye ni kama kushindana na ndovu. **Utapasuka.**”

- (a) (i) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
- (ii) Bainisha tamathali moja ya usemi inayojitokeza katika dondoo hili. (alama 2)
- (b) Kwa kurejelea hoja saba, thibitisha kwamba kushindana na anayerejelewa na kauli hii ni sawa na kushindana na ndovu. (alama 14)

5 “Wahenga wanasema dawa ya adui ni kummegea unachokula.”

- (a) (i) Andika suala linalodokezwa na kauli iliyopigiwa mstari. (alama 2)
- (ii) Jadili hoja nane zinazoonyesha namna suala hili linavyozorotesha hali ya maisha Cheneo. (alama 8)
- (b) Jadili jinsi vyombo vya usalama vilivyotumiwa kuuendeleza uongozi wa Cheneo. (alama 10)

SEHEMU D: USHAIRI*Jibu swali la 6 au la 7.*

- 6 *Soma shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.*

Daima alfajiri na mapema
 Hunipitia na jembe na kotama
 Katika njia iendayo kondeni
 Kama walivyofanya babuze zamani;
 Nimuonapo huwa anatabasamu
 Kama mtu aliye na kubwa hamu
 Kushika mpini na kutokwa jasho
 Ili kujikimu kupata malisho.

Anapotembea anasikiliza
 Videge vya anga vinavyotumbuiza
 Utadhani huwa vimemngojea
 Kwa usiku kucha kuja kumwimbia;
 Pia pepo baridi kumpepea
 Rihi ya maua zikimletea
 Nao umande kumbusu miguu;
 Na miti yote hujipinda migongo
 kumpapasa, kumtoa matongo;
 Na yeye kuendelea kwa furaha
 kuliko yeyote ninayemjua
 Akichekelea ha ha ha ha ha ha ...

Na mimi kubaki kujiuliza
 Kuna siri gani inayomliwaza?
 Au ni kujua au kutojua?
 Furaha ya mtu ni furaha gani
 katika dunia inayomhini?
 Ukali wa jua wamnyima zao
 Soko la dunia lamkaba koo;
 Dini za kudhani zamsonga roho
 Ayalimia matumbo ya waroho;
 Kuna jambo gani linamridhisha?
 Kama si kujua ni kutokujua
 Laiti angalijua, laiti angalijua!

(T. Arege)

Kenya Certificate of Secondary Education, 2015
 102/3

00109059

- (a) Eleza hali ya mzungumziwa katika shairi hili. (alama 4)
- (b) Huku ukitoa mifano, onyesha aina **mbili** za uhuru wa kishairi uliotumiwa katika shairi hili. (alama 2)
- (c) Fafanua aina **tatu** za taswira ukirejelea ubeti wa **pili**. (alama 3)
- (d) Eleza umuhimu wa maswali ya balagha katika shairi hili. (alama 2)
- (e) Bainisha vipengele vifuatavyo vya kimtindo katika shairi hili: (alama 3)
- (i) tashhisi
- (ii) kinaya
- (iii) tashbihi
- (f) Eleza toni ya shairi hili. (alama 2)
- (g) Bainisha nafsineni katika shairi hili. (alama 1)
- (h) Changanua muundo wa shairi hili. (alama 3)

7 *Soma Shairi lifuatalo kisha ujibu maswali.*

T. Arege: Mwili

Leo kitaka nifike, natamani, ila wauma mwili
Kwa kazi nihusike, samahani, unahiliki mwili
Napenda nihesabike, makundini, ila huwezi mwili.

Vitisho pamwe kelele, ninavicha, kwa nafsi na mwili
Ila ugonjwa utimile, umechacha, na kuudhili mwili
Msikose simile, magalacha, si gurudumu mwili.

Vingekuwepo viraka, kuutia, ngeushuruti mwili
Kifundi kivipachika, kuingia, hata kuridhi mwili
Upya ukaungilika, kuvutia, roho na wake mwili.

Lakini kamwe haiwi, kuvipata, vipande vyake mwili
Sihofu kupata mawi, sitajuta, kupigania mwili
Hata kufutwa sikawi, nitakita, kidete nao mwili.

Kazi ninaithamini, ni hakika, akilini na mwili
Ila kamwe siamini, kusagika, damu, jasho na mwili
Uwele hususani, kioneka, nguvu hitishi mwili.

Kenya Certificate of Secondary Education, 2015
102/3

00109059

- (a) Eleza dhamira ya mtunzi wa shairi hili. (alama 4)
- (b) Fafanua mbinu nne za lugha zilizotumiwa katika shairi hili. (alama 8)
- (c) Eleza toni ya shairi hili. (alama 2)
- (d) Ni nani anayezungumziwa na nafsineni katika shairi hili? (alama 1)
- (e) Eleza bahari ya shairi hili kwa kurejelea vipande. (alama 2)
- (f) Andika ubeti wa mwisho kwa lugha ya nathari. (alama 3)

SEHEMU E: HADITHI FUPI

K. Walibora na S. A. Mohamed (Wah) : *Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine*

“Mizizi na Matawi” (A. Abdulla Ali)

- 8 (a) “Mwisho, naomba sote tusameheane kwa dhati.”
- (i) Fafanua muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
- (ii) Jadili umuhimu wa hotuba ya mzungumzaji katika hadithi hii. (alama 8)
- (b) Onyesha jinsi hadithi, “Mke wangu” ilivyotumia kinaya kufanikisha ujumbe wake. (alama 8)

HUU NDIO UKURASA WA MWISHO ULIOPIGWA CHAPA.

Kenya Certificate of Secondary Education, 2015
102/3

00109059